

NKS-lammene den siste 10-årsperioden: Raskere tilvekst og god slaktekvalitet

Forfatter

Sigbjørn Eikje, Norsk Sau og Geit

Thor Blichfeldt, Norsk Sau og Geit

Sammendrag

Det er mange faktorer som påvirker og styrer utviklingen i lammeproduksjonen. Været og beitesommeren betyr veldig mye, og kan gi store variasjoner fra år til år. Prisløypa forteller når varemottaker helst vil ha lammet levert, og den prøver saue holderen å tilpasse seg. En motivert saueholder prøver også å tilpasse og forbedre andre elementer i driftsopplegget på gården (lammingstid, beiteslipp, fôring, stell osv.). Og så er det mange som har god tro på avlsarbeid som et viktig tiltak i det løpende forbedringsarbeidet. I denne artikkelen vil vi se nærmere på utviklinga i slaktetidspunkt og slaktekvalitet de siste 10 årene, og hva avlsframgangen har betydd for utviklingen.

Publisert

2020

Referanse

Sau og Geit nr. 3/2020

Utskriftsdato

24.10.2021 www.fag.nsg.no

NKS-lammene den siste 10-årsperioden:

Raskere tilvekst og god slaktekvalitet

Været og beitesommeren betyr mye for slakteresultatet, og det går derfor ikke framover hvert eneste år. Men sett over de siste 10 årene, har utviklingen i tilvekst vært skikkelig positiv, og avlsarbeidet har bidratt til dette.

Av: Sigbjørn Eikje og Thor Blichfeldt, Norsk Sau og Geit

De fleste saueholdere har antakelig disse målsettingene for lammeproduksjonen sin:

- Slaktetidspunktet
 - o Levere lammene når markedet etterspør lammekjøtt
 - o Slakte størst mulig andel av lammene rett fra utmarka, eller like etter sanking
 - o Ingen overføringslam
- Slaktekvaliteten
 - o Slaktevekt innenfor intervallet som varemottakeren ønsker
 - o Kjøttfylde (slakteklasse) og fettmengde (fettgruppe) i samsvar med markedskrav

Det er mange faktorer som påvirker og styrer utviklingen i lammeproduksjonen. Været og beitesommeren betyr veldig mye, og kan gi store variasjoner fra år til år. Prisløypa forteller når varemottaker helst vil ha lammet levert, og den prøver saueholderen å tilpasse seg. En motivert saueholder prøver også å tilpasse og forbedre andre elementer i driftsopplegget på gården (lammingsstid, beiteslipp, føring, stell osv.). Og så er det mange som har god tro på avlsarbeid som et viktig tiltak i det løpende forbedringsarbeidet.

I denne artikkelen vil vi se nærmere på utviklinga i slaktetidspunkt og slaktekvalitet de siste 10 årene, og hva avlsframgangen har betydd for utviklingen.

Foto: Anne-Cath. Grimstad

Datamaterialet

Vi har sett på utviklingen de siste 10 årene, fra 2010 til 2019. I denne artikkelen viser vi bare resultatene for norsk kvit sau (NKS), da NKS står for omkring 70 % av lammekjøttproduksjonen i Norge. Er du interessert i resultatene for spælsauen, finner du dem på hjemmesida til NSG i referatet fra marsmøtet 2020 i Avlsrådet for sau.

Datamaterialet består av de 701 væringsmedlemmene med norsk kvit sau (NKS) som har vært med i Sauekontrollen i hele 10-årsperioden. Besetningene er spredd over hele landet. Værringene er hovedansvarlige for avlsframgangen, og det er her vi raskest kan se om avlsframgangen påvirker produksjonsresultatene.

Lammene slaktes tidligere i sesongen

Når vi ser på slakketidspunktet, har vi tatt med alle slakta lam i løpet av slaktesesongen i de 701 besetningene. Slaktesesongen har vi definert til å være fra 1. juli til 31. mars neste år. I 2019/20 ble det slakta 101 400 lam i denne perioden fra de 701 besetningene.

Figur 1 viser at utviklinga i slakketidspunkt har vært positiv. Andelen slakta lam ut september har steget fra rundt 45 % for 10 år sida til nesten 60 % siste år. Flere og flere lam slaktes rett fra utmarksbeite, eller like etter sanking. Dette setter varemottakerne og kjedene pris på, og det sparer for og arbeid for saueholderen.

I slaktesesongen 2019/20 ble 59 % av lammene slakta mellom 1. juli og 30. september. Ut oktober var 92 % slakta, og ut november var 98 % slakta. Overføringslam med slakting i januar–mars forekommer nesten ikke lenger.

Slakteresultatene

Når vi ser på slakteresultatet, er utvalget fortsatt de 701 væringsmedlemmene. Men nå tar vi bare med de lammene som oppfyller kravene som er satt for å bli med i indeksberegningene, blant annet:

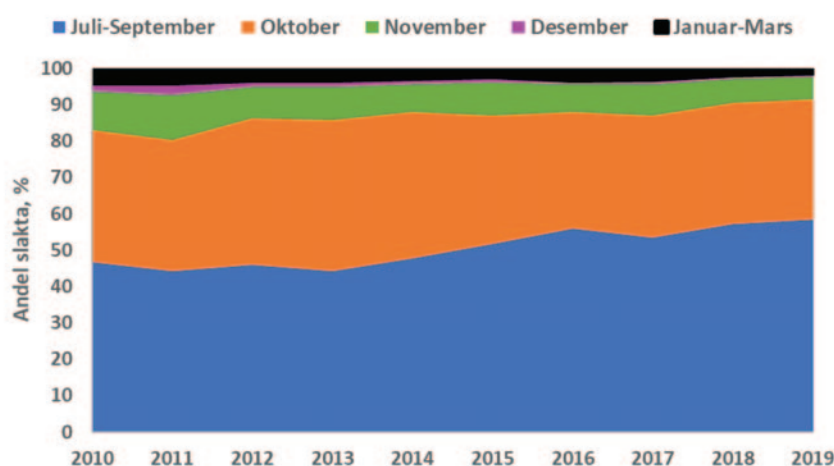
- Ikke kopplam
- Har registrert høstvekt
 - o i aldersintervallet 90–180 dager, og
 - o i perioden 1. august–20. oktober
- Er slakta
 - o i aldersintervallet 90–210 dager, og
 - o i perioden 1. august–30. november

I 2019 var det 83 500 lam som oppfylte disse kravene.

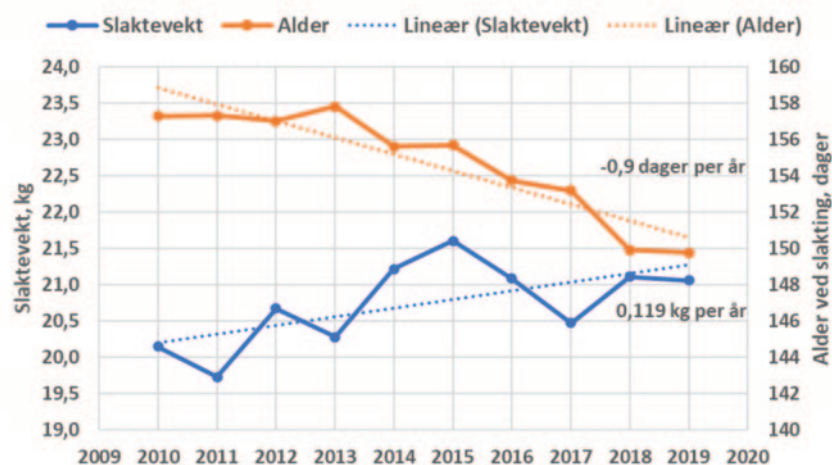
Slaktevekta øker, alderen synker

Figur 2 viser utvikling i slaktevekt og slaktealder i perioden 2010–2019 i samme figur. Venstre akse viser vekta og linja er blå. Høyre akse viser alderen og linja er oransje.

Figur 1: Andel slakta gjennom slaktesesongen juli-mars

Figur 2: Vekt og alder ved slakting

Slaktevektene har hatt en positiv utvikling, selv om slaktealderen går nedover. Når vi legger en trendlinje mellom 2010 og 2019, får vi en økning i slaktevekta på over 0,1 kg per år. Slaktealderen har gått ned med nesten 1 dag per år i samme periode.

I 2019 var lammene i gjennomsnitt 150 dager da de ble slaktet, som er over en uke yngre enn lammene som ble slaktet i 2010. Likevel var slaktevektene over 21 kg i gjennomsnitt i 2019. De høyeste vektene hadde vi i 2015, med 21,6 kg i gjennomsnitt. Men da var lammene nesten seks dager eldre da de ble slaktet, enn i 2019.

Tilvekst per dag øker

Figur 3 viser tilveksten per dag, basert på høstvekta (levendetilvekst) og på slaktevekta (slaktetilvekst). Den venstre akse viser levendetilveksten med blå linje, og den høyre akse viser slaktetilveksten med oransje linje.

I saueholdet har vi tradisjonelt lagt

stor vekt på høstvekta og levendetilveksten per dag fram til høstveging. Figur 3 viser at den var på rundt 335 gram per dag i 2019.

Som figuren viser, varierer tilveksten ganske mye fra år til år, avhengig av beitesommeren. Trenden over en lengre tidsperiode er derfor avhengig av hvilke år som inkluderes. Vi har holdt oss til årene 2010–2019. I denne 10-årsperioden er trenden at levendetilveksten har økt med 15 gram per dag, samlet for hele perioden.

Økonomisk sett er slaktetilveksten per dag viktigere enn levendetilveksten. Figur 3 viser at slaktetilveksten var 137 gram per dag i 2019, det beste resultatet noen gang. Framgangen basert på trendlinja er 16 gram per dag, samlet for de 10 årene.

Slakteprosenten øker

Hvordan kan slaktetilveksten ha økt like mye som levendetilveksten, sett over de siste 10 årene? Forklaringen ligger i at slakteprosenten har økt.

En «ekte» slakteprosent finner vi ved å dele slaktevekta på levendevekta, som er veid rett før slakting. Veier lammet 50 kg når det går på slaktebilen, og slakter seg til 21 kg, er slakteprosenten 42 %.

Sauenæringa har ingen tradisjon for å veie sauene rett før slakting og legge denne vekta inn i Sauerkontrollen. Vi har derfor beregnet en «tilnærmet» slakteprosent ved å ta høstvekta, korrigert til 140 dagers alder (høstvekt_140d), og dele på slaktevekta, korrigert til 154 dagers alder (slaktevekt_154d). Når levendevekta er tatt i gjennomsnitt 2 uker før slakting, blir slakteprosenten kunstig høy. Men «feilen» blir den samme år for år, så vi kan bruke denne slakteprosenten til å se på utviklingen over tid.

Figur 4 viser at denne tilnærmede slakteprosenten har økt med 3,5 prosentpoeng på 10 år.

Kjøtt og fett ligger stabilt

Figur 5 viser utviklinga i slakteklasse og fettgruppe i samme figur. Slakteklasse er venstre akse og blå linje. Fettgruppe er høyre akse og oransje linje.

Det har ikke vært store endringer i kjøttfylde og fettmengde mellom 2010 og 2019.

Gjennomsnittlig slakteklasse har ligget på rundt R+ (slakteklasse 9) i hele perioden. Dette er langt over O+ (slakteklasse 6), som er grensa for å få kvalitets-tilskudd til lam. I 2019 oppfylte hele 99,9 % av lammene i analysen kravet til kvalitetstilskudd.

Fettgruppe har i gjennomsnitt holdt seg på rundt 2+ (fettgruppe 6), godt innenfor varemottakernes krav til høvelig feithetsgrad.

Avlsarbeidet, virker det?

For å svare på dette spørsmålet, må vi sammenligne utviklinga i produksjonsresultatene (også kalt fenotypisk utvikling) med den avlsmessige utviklingen (også kalt genetisk utvikling eller avlsframgang).

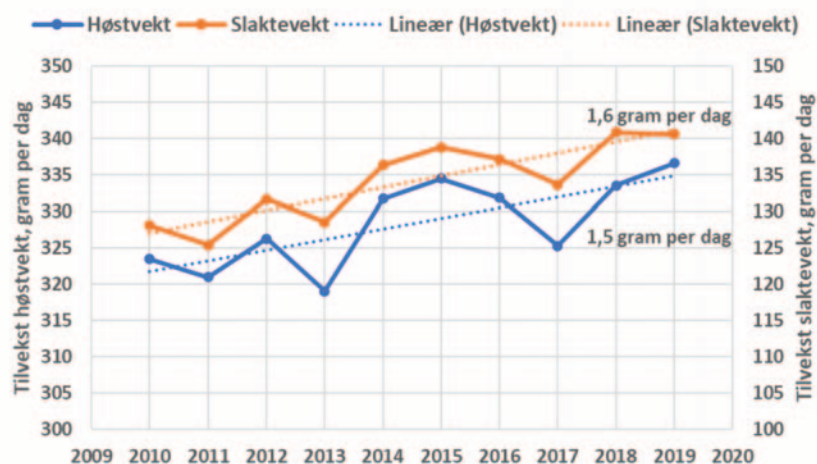
Når vi beregner avlsframgangen, baserer vi oss på dyrene sine avlsverdiene fra indeksberegningen. Middeltallet for avlsverdiene for en årgang av dyr havner ikke på den skalaen vi er vant til å se dem i felten. For å standardisere presentasjonen av avlsverdiene, har vi satt gjennomsnittet av 2010-årgangen til 0. Og så ser vi på utviklingen fra 2010-årgangen og utover.

For avlsverdiene er det altså trenden, endringen per år, som er viktig, ikke det absolutte nivået, for det kjenner vi ikke.

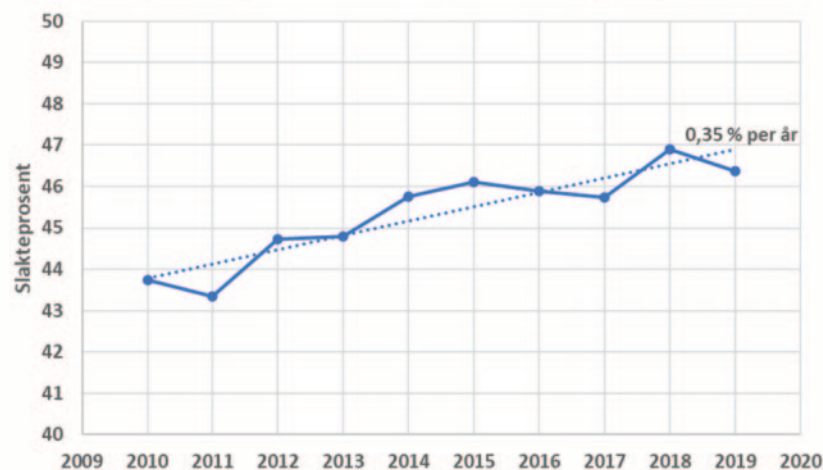
Stor avlsframgang for slaktevekt

Avlsverdien for slaktevekt er korrigert for alder ved slakting og alle andre registrerte faktorer i Sauerkontrollen av betydning.

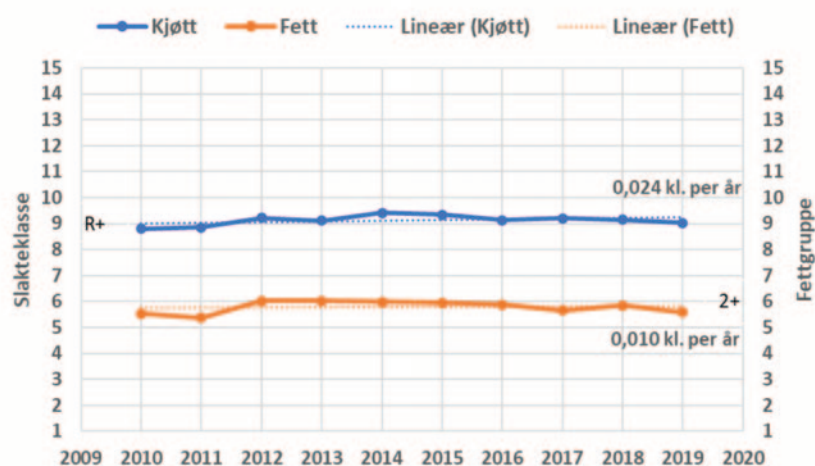
Figur 3: Tilvekst for høstvekt og slaktevekt

Figur 4: Slakteprosent (høstvekt_140 delt på slaktevekt_154)

Figur 5: Kjøttfylde (slakteklasse) og fettmengde (fettgruppe)

Når vi sammenligner fenotypisk utvikling og genetisk utvikling i slaktevekt, er begge korrigert til 154 dagers alder ved slakting (slaktevekt_154d). Den fenotypiske og genetiske utviklinga til alderskorrigert slaktevekt (slaktevekt_154d) er

vist i Figur 6. Fenotypisk utvikling på venstre akse sammen med blå linje. Genetisk utvikling på høyre akse sammen med oransje linje.

Den fenotypiske trenden gir en framgang på litt over 0,2 kg per år.

Avlsframgangen er enda større, godt over 0,3 kg per år. Det betyr at det genetiske potensialet for slaktevekt ved 154 dagers alder var over 3 kg høyere for lammene som ble slaktet i 2019, enn for lammene som ble slaktet i 2010.

Den fenotypiske framgangen utgjør omkring 65 % av avlsframgangen. Forklaringen på at vi ikke klarer å ta ut hele avlsframgangen, er at vi ikke makter å følge opp med miljøforbedringene, først og fremst forstyrke og førkvalitet, som kreves for å realisere det økte genetiske potensialet.

Urealisert avlsframgang for kjøtt

Slaktevekta til lammet påvirker slakteklassen, mens alderen ved slakting påvirker lite. I avlsverdberegningene bruker vi derfor slakteklasse korrigerert til 20 kg slaktevekt for å sammenligne dyr/besetninger/år under like betingelser.

For å sammenligne fenotypisk utvikling i slakteklasse med genetisk utvikling, er derfor begge korrigerert til 20 kg slaktevekt. Utviklingen er vist i Figur 7.

Den fenotypiske utviklingen i slakteklasse er flat, sett over hele perioden, og kanskje negativ de siste 4-5 årene. Gjennomsnittet ligger på R+, som det gjorde før korrigering til 20 kg slaktevekt (se Figur 5).

Den genetiske framgangen har imidlertid vært på til sammen 0,7 klasser i 10-årsperioden. Denne framgangen ser altså ikke ut til å ha blitt realisert i produksjonen. Årsaken til dette har vi foreløpig ingen god forklaring på.

Avlsframgang for mindre fett

Avlsmålet for fett er lam med mindre fett, altså lavere fettgruppe. Figur 8 viser fenotypisk og genetisk utvikling for fettgruppe korrigerert til 20 kg slaktevekt.

Fenotypisk har fettgruppe holdt seg mellom 2 og 2+. Trenden går mot litt magrere lam.

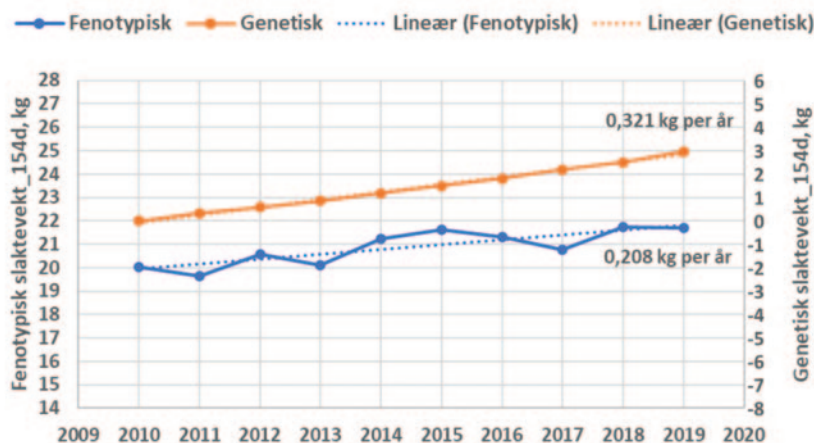
Den genetiske framgangen i hele perioden har vært på 0,85 klasser. Sammenlignet med fenotypisk trend, har ca. 20 % av den genetiske framgangen blitt realisert de siste 10 årene.

Det er verdt å merke seg at den fenotypiske trenden for fett er svært påvirket av resultatene i 2010 og 2011, da lamma var svært magre. Hvis vi hadde beregnet fenotypisk trend fra 2012 og utover, ville ca. 50 % av den genetiske framgangen blitt tatt ut i produksjonen. Det er nok en mer korrekt vurdering.

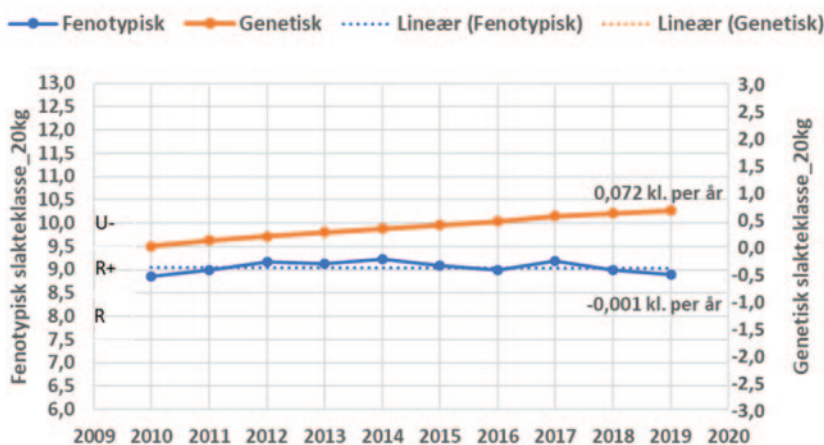
Oppsummering

Tilveksten hos NKS øker. Samtidig holder slaktekvaliteten seg på et stabilt høyt nivå. Det bidrar til at flere lam kan slaktes direkte

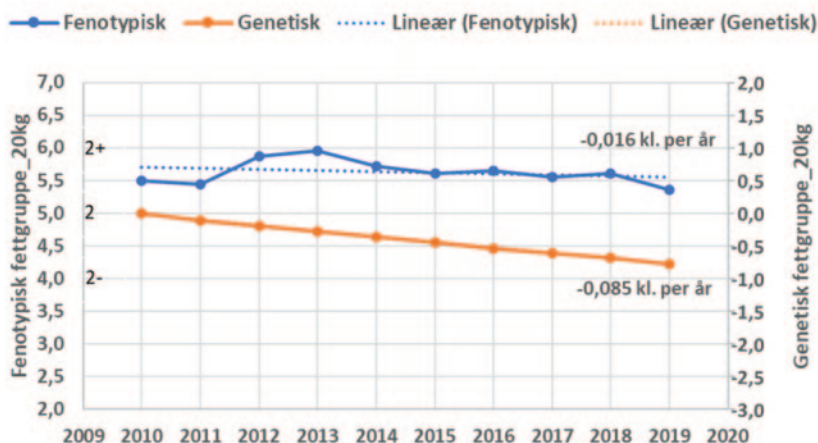
Figur 6: Fenotypisk og genetisk utvikling til slaktevekt_154d

Figur 7: Fenotypisk og genetisk utvikling til slakteklasse_20kg

Figur 8: Fenotypisk og genetisk utvikling til fettgruppe_20kg

fra utmarksbeite, eller at lammene går kortere tid på hjemmebeite enn før. Det gir høyere kilopris, lavere kostnader og mindre arbeid.

Avlsarbeidet må få en del av æren for de gode resultatene. Siden 2010 har det genetiske potensialet for slaktevekt økt med 3,2

kg, slakteklasse med 0,7 klasser, og fettgruppe med 0,85 klasser. Selv om ikke hele avlsframgangen ser ut til å bli tatt ut hvert år, er det bra å ha et godt potensial. Plutselig blir det en kjempesommer, og da kan vi glede oss over resultater vi aldri har oppnådd tidligere.